

לאחר פטירתו של הפרופסור הו

סודות מאחורי היחידות:

היומנים הגנוזים של 'הפרופסור של הרבי'

כעת, לאחר פטירתו של **פרופסור ירמיהו ברנובר**, התגלו יומניו האישיים בהם תיעד עשרות יחידויות נדירות אצל הרבי, במהלכן זכה לקבל הדרכה צמודה מהרבי בשלל נושאים. מתוך דפי יומניו המרתקים מתגלה עולם חדש • מדפי היומן למדים כיצד נשיא הדור מנחה מדען בכיר בסוגיות של פילוסופיה ומדע, כיצד הוא מייעץ לו ביחסי ציבור או בדיפלומטיה בינלאומית, כיצד הרבי מנהל מאבק עיקש בסכנת הכתות מהמזרח הרחוק, ואיך הוא יורד להדרכות אישיות הנוגעות לבני משפחתו של הפרופסור • **טעימה ראשונה ובלעדית ל'בית משיח'**

אברהם רייניץ

זסיד, נפתחים יומנו האישיים

**חשיפה
לאשונה:**

יש

לושים' מלאו לפטירתו של הרה"ח ר' **ירמיהו ברנובר** ע"ה. בשבוע שלאחר פטירתו הבאנו כאן את סיפור חייו המסעיר של הפיזיקאי החסידי. סיפרנו כיצד נמלט מציפורני הק.ג.ב. הרוסי, וכיצד בהוראת הרבי מלך המשיח, רתם את מוחו האנליטי ואת מעמדו האקדמי הבכיר כדי לחולל את מהפכת התשובה בקרב עולי ברית המועצות. הוא עמד בראש המערכה להוכחה שאין סתירה בין המדע המודרני לבין האמונה הטהורה.

כעת, לקראת ה'שלושים' לפטירתו, קיבלנו מבנו של הפרופסור, הרה"ח ר' **דניאל שי' ברנובר**, אוצר היסטורי של ממש: פנקסי היומן האישיים של אביו, בהם תיעד בכתב ידו, בשפה הרוסית (בשילוב מונחים בעברית ובאידיש), את הנושאים שעלו, את ההוראות ואת ההדרכות שקיבל בתוך חדר הקודש, ביחידויות הרבות מספור להן זכה לאורך שנות הלמ"דים והמ"מים.

חשוב להדגיש: מכיוון שמדובר ברישומים אישיים שהועלו על הכתב לאחר צאתו מחדר היחידות, לעיתים הדברים הם רק בראשי פרקים ובשפה זרה, ומובן שלא עברו את הגהת קודשו של הרבי - ועל כן, לא ניתן להתייחס אליהם כאל ציטוטים מדויקים 'מילה במילה'. עם זאת, התוכן והמסרים העולים מן הרשימות, מעניקים לנו הצצה נדירה ואתנטית אל השקפתו של הרבי והנהגתו במגוון רחב של נושאים.

מתוך דפי יומני המרתקים מתגלה עולם חדש. אנו זוכים ללמוד כיצד נשיא הדור מנחה מדען בכיר בסוגיות של פילוסופיה ומדע, כיצד הוא מייעץ לו ביחסי ציבור או בדיפלומטיה בינלאומית, כיצד הרבי מנהל מאבק עיקש בסכנת הכתות, ואיך הוא יורד להדרכות אישיות הנוגעות לבני משפחתו של הפרופסור.

בשורות הבאות, אנו פותחים צוהר נדיר אל היחידויות של פרופסור ברנובר בחדרו של הרבי מלך המשיח.

התורה אינה זקוקה להתנצלויות

כפרופסור לפיזיקה יישומית שהקים וניהל את ארגון "שמי"ר" - אגודת אקדמאים שומרי תורה ומצוות מיוצאי ברית המועצות - מצא עצמו פרופ' ברנובר ניצב תדיר בחזית ההסברה מול השכל המדעי-רוסי הנוקשה של העולים החדשים. שאלות של דת ומדע, גיל העולם, וההלכה מול המציאות המשתנה, היו לחם חוקו היומיומי. הרבי צייד אותו במצפן השקפתי ברור,

תוך שהוא קובע כלל ברזל ביחס לאמיתותה המוחלטת של התורה אל מול תיאוריות מדעיות.

ביחידות שנערכה באביב תש"מ, העלה פרופסור ברנובר את הצורך לכתוב עבודות הגותיות שיותאמו למנטליות של האינטלקטואל הרוסי.

הרבי, כך כותב ברנובר, שלל מכל וכל את ההנחה שההלכה יכולה להיות כפופה לגילויי המדע. הרבי הבהיר שלא ייתכן שההלכה תהיה מבוססת על נתונים טבעיים ומדעיים המשתנים ללא הרף, שכן ההלכה היא אמת יציבה ומוחלטת, תורה מסיני.

הרבי הסביר, כי ישנם שורה של תנאים, שעל פיהם ספר כזה או אחר מוכר כספר הלכתי (כמו קבלתו על ידי כמה דורות של 'גדולי תורה', וכו'). ברגע שהוא הפך לספר הלכה שהתקבל בתפוצות ישראל - כל הכתוב בו הוא בלתי ניתן לערעור.

מהרשימות עולה כי הרבי הנחה אותו לעשות הבחנה יסודית ומוחלטת בין פסיקת הלכה מחייבת לבין ספרי חקירה ופילוסופיה. כדי להמחיש זאת, הביא הרבי את הדוגמה

כאשר מדען בכיר נכנס לחדרו של נשיא הדור, מצופה שהשיח יישאר ברומו של עולם. אולם, הקריאה ביומני היחידות של פרופסור ברנובר חושפת את המעבר החד, הטבעי והאנושי כל כן של הרבי מניהול מאבקים אסטרטגיים עולמיים עד לדאגה אבהית כל כן...

הקלאסית ביותר: משנתו של הרמב"ם. הרבי הסביר שישנו הבדל עצום בין ספרי ההגות של הרמב"ם כמו 'מורה נבוכים' (או ספר ה'כוזרי' של ר' יהודה הלוי), שאותם אפשר לקבל או שלא לקבל, לבין חיבורו ההלכתי של הרמב"ם, 'יד החזקה', שבו כל פרט שנפסק להלכה הוא בבחינת אמת מוחלטת שאין עליה עוררין.

הגישה הבלתי-מתפשרת הזו באה לידי ביטוי חריף עוד יותר כשעלתה שאלת האפולוגטיקה (ההתנצלות) התיאולוגית. לאורך השנים, היו מי שניסו "לגייס" תיאוריות מדעיות, כמו אבולוציה והתפתחות העולם, בניסיון למצוא חן בעיני הנוער המשכיל.

ברשימותיו מציין פרופ' ברנובר את התייחסותו של הרבי לגישתו של ה"תפארת ישראל" (רבי ישראל ליפשיץ), שניסה בפירושו למשנה לפרש את ששת "ימי

הבריאה" כתקופות גיאולוגיות ארוכות, כניסיון לגשר בין התורה למדע. הרבי הסביר, כי פשרנות תיאולוגית זו, גם אם נבעה מהרצון הטוב לקרב את הנוער ולשמור עליו מהשפעות תנועת ההשכלה, נדחתה - משום שהיא יצרה פתח לפשרות.

כדי להסביר את החומרה שבגישה מתפשרת זו, הרבי השתמש במשל ציורי. הרבי סיפר שבעבר היה נהוג שלא לקבל שוחט שהיה נועל ערדליים מודרניים. לכאורה מדובר בפרט חיצוני בלבד, אך הניסיון הוכיח שפשרנות בסממנים חיצוניים העידה פעמים רבות על פשרנות ורשלנות גם בלב העשייה - במלאכת השחיטה עצמה.

מדי פעם, הפרופסור לפיזיקה נדרש להתמודד עם שאלות מעשיות: אם כל פסק הלכתי של הרמב"ם הוא אמת מדעית מוחלטת - כיצד מתמודדים עם תיאורי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה אודות "גלגלי" השמיים, מושג שהפיזיקה נטשה לכאורה מזמן?

מיומנו האישי של ברנובר עולה, כי הרבי העניק הסבר מרתק המשלב את דברי הרמב"ם עם הפיזיקה המודרנית. תחילה הבהיר הרבי, שמאחר והרמב"ם כתב על ה'גלגלים' ו'ארבעת היסודות' בספרו ההלכתי - אין ספק שיש להבין זאת כפשוטו.

יחד עם זאת, הרבי ציין שהרמב"ם עצמו ידע שהגלגלים אינם עשויים מחומר ארצי מוצק (כעין "יציקת בטון מזוין"), שהרי חומר שכזה היה ניתן מחומה של השמש. לפיכך, מנקודת מבט פיזיקלית עכשווית, ניתן בהחלט לומר שהמושג ההלכתי "גלגל" מקביל למה שהמדע מכנה ימינו "שדה אלקטרומגנטי" המסתובב יחד עם גוף שמימי. לחיזוק הדברים, ציין הרבי מחקרים אסטרונומיים בחיפוש אחר שדות מגנטיים מסביב לשמש, שפורסמו באותה תקופה בעיתונות.

כך הפך המושג ההלכתי מ"מיושן", למודל המדעי המעודכן ביותר.

הרבי מכון כיצד לנהל קמפיין לפרס נובל

בעולם האקדמי והמדעי, המרוץ אחר הכרה, תארים ופרסים יוקרתיים נחשב פעמים רבות לעניין שמונע מתוך אגו אישי וכבוד. אולם, מתוך רשימותיו של פרופ' ברנובר, מתגלה גישה חסידית הפוכה לחלוטין. מתברר כי לאורך תקופה ארוכה, הרבי עודד אותו, ואף הודיע אותו באופן פעיל ופרקטי, כיצד לקדם את מועמדותו לפרס נובל ולפרסים מדעיים בינלאומיים יוקרתיים נוספים.

מתוך רשימותיו מצטיירת תמונה

הרבי מלך המשיח ביחידות בחדרו הקדוש

מפעימה: נשיא הדור מתפקד, כביכול, כ"מנהל קמפיין" בעל חזון. הסיבה לכך, כפי שעולה מרישומי היחידות, לא הייתה חלילה חיפוש אחר תהילה אישית, אלא ראייה אסטרטגית ופרקטית. הרבי הבהיר לברנובר, שמדען הנושא בתואר "חתן פרס נובל" יכול "למכור" את מעמדו בעולם הפילנתרופיה, ולגייס תרומות בסדרי גודל עצומים (הרבי נקב במונח "פי מאה") עבור "מבצע הצלה" - מימון מפעלי חינוך, שיקום והצלה רוחנית עבור יהדות רוסיה.

הרבי לא הסתפק בברכה כללית, אלא ירד לפרטי-פרטים. ביחידות משנת תש"מ, הנחה הרבי את ברנובר לרכז את נתוני הישגיו המדעיים בתחום האנרגיה הסולארית וההידרודינמיקה, ודרש שיאסוף רשימות של חתני פרס נובל קיימים שדרכם ניתן להגיש את המועמדות הרלוונטית. ברשימות מוזכרים אישים כמו פרופ' ארנו פנזיאס ופרופ' יהושע לדברג (שניהם חתני פרס נובל יהודים-אמריקאים), שהרבי הורה ליצור עמם קשר ולרתום אותם למהלך.

יתרה מזו, הרבי הדריך אותו בסודות יחסי הציבור והתקשורת האמריקאית. הרבי הסביר לו שקידום מועמדות לפרס דורשת, בראש ובראשונה, "פאבליסיטי" (יחסי ציבור). הרבי אף פירט את ערוצי הפעולה: עליו לדאוג לכתבות אוהדות בעיתונות הרוסית הגולה, בעיתונות האנגלו-יהודית בארה"ב, ולא פחות מכך בעיתונות האנגלית הגדולה בערים המרכזיות כארה"ב - ניו יורק, פילדלפיה, שיקגו, לוס אנג'לס ווושिंगטון. הרבי אפילו ציין בפניו, כך לפי המסופר ביומן האישי, את שמות העסקנים החב"דיים שיוכלו לסייע לו בגישה לחלונות הגבוהים.

בשלב מסוים, נדמה היה שהפרופסור חש אי-נוחות מהעיסוק המאסיבי הזה בעצמו. באחת מיחידות ההמשך (בחודש תשרי תשמ"א), הוא דיווח לרבי על מאמציו ועל הקשרים שיצר עם חתני הפרס, אך הודה שמצפונו מייסר אותו, ושהוא מתעורר לבילות מדאגה בשל המרוץ אחר הפרס.

הרבי זיהה מיד שהמדען שלו איבד מעט מהמיקוד, ואמר שהסיבה שהוא לא ישן לבילות, היא בדיוק בגלל שהוא הפך להיות שקוע ומעורב רגשית מדי במרוץ עצמו. באותו הזמן, הרבי הוריד הילוך מהקמפיין הפרסומי, והחזיר את הפרופסור לבסיס: "התרכז עוד יותר בתוצאות המדעיות", הורה לו.

הרבי הוסיף הערה מפוכחת ומציאותית על טיבו של העולם האקדמי: לא ייתכן שפרסי נובל מבוססים במאה אחוזים אך ורק על טהרת ההישגים המדעיים, הסביר.

מתוך רשימותיו מצטיירת תמונה מפעימה: נשיא הדור מתפקד, כביכול, כ"מנהל קמפיין" בעל חזון. הסיבה לכך, כפי שעולה מרישומי היחידות, לא הייתה חיפוש אחר תהילה אישית, אלא ראייה אסטרטגית ופרקטית.

של המדען החסידי במובן המסחרי והקנייני. מתוך רישומי היחידות מתברר כי הרבי דאג שפרופ' ברנובר יגן על הקניין הרוחני של הפטנטים שלו מפני ניצול. הרבי התעניין האם האמריקאים המממנים את המחקר לא ישתלטו עליו, הורה לו להתייעץ עם מומחי פטנטים בארץ ישראל לגבי זכויותיו הכספיות, ואף הזהיר אותו שלא לחשוף בפרסומיו האקדמיים "סודות מקצועיים" שעלולים להכשיל את ההיבט המסחרי של המצאותיו.

מאבק במדיטציה שבאה מהמזרח

בשנות הממ"ם שטפה את העולם המערבי תופעת הגורואים והמדיטציה שבאו מהמזרח הרחוק (ובמיוחד המדיטציה הטרנסצנדנטלית - TM). תופעה זו החלה לחזור גם לארץ ישראל. אלפי צעירים יהודים שחיפשו רוגע נפשי ומשמעות, נמשכו אל השיטות הללו. בתגובה, קמו גורמים שונים בתוך הציבור הדתי - חלקם מתוך כוונות טובות של "קירוב" או פסיכיאטריה - שניסו "לגייס" את המדיטציה, לטעון כי מדובר בטכניקות רפואיות-פסיכולוגיות גרידא, ולהציע אותה בגרסה "כשרה".

מתוך יומניו של פרופ' ברנובר מחודש אלול תשמ"ב, נחשפת עמדתו הבלתי-מתפשרת של הרבי בסוגיה זו. הרשימות, המשתרעות על פני מספר עמודים צפופים, מתעדות יחידות ארוכה שבה שטח

הרי לא כך בנוי "העולם האנושי". ישנם גם מניעים פוליטיים וחברתיים רבים המעורבים בבחירה, ולכן עליו להשתדל בכך, אך בוודאי שלא להיות שקוע בזה מבחינה נפשית על חשבון עבודתו האקדמית והמחקרית גופא. ואכן, איזון זה בין הפעילות המחקרית לציבורית בא לידי ביטוי ביחידות נוספת, כפי שנרשם ביומנו של ברנובר. הרבי העיר לו על כך שהוא נשאב יתר על המידה לענייני ההנהלה בארגון 'שמ"ר' וזאת על חשבון כתיבת מאמרים ומחקרים. הוא הציע לו לשכור עוזר למשרד 'שמ"ר' שיוריד ממנו את העול הטכני. הרבי אמר שבעיקרון היה עליו לאסור עליו לעסוק בניהול 'שמ"ר' כלל כדי שלא יפגע במחקרים שלו, אלא שכיוון שמדובר ב"מבצע הצלה" של נשמות יהודיות מרוסיה, הוא מתיר זאת - אך בתנאי שההישגים המדעיים לא ייפגעו כלל.

לצד העידוד להצטיינות מדעית, הרבי גילה מעורבות חדה גם בהגנה על זכויותיו

הפרופסור בפני הרבי את מעשיהם של חוקרים ורבנים שונים שניסו לאמץ את השיטות מהמזרח, תוך החלפת ה"מנטרות" (מילות החזרה של היהודים) במילים יהודיות כמו "ישראל".

הרבי שלל מכל וכל את הגישה ה"קוסמטית" הזו. הרבי הבהיר לפרופסור באופן מוחלט, כי הבעיה איננה רק במנטרה הנאמרת בפה, אלא בטכניקות עצמן, המהוות פולחן של עבודה זרה. העובדה שמחליפים שם של אליל בשם "ישראל" איננה מכשירה את המעשה.

הרבי ירד לפרטים ההלכתיים המדויקים ביותר של טכניקות ההרפיה הללו. כך למשל, הוזכר כי לעיתים, במהלך הטיפול, מציבים פמוט ומקטירים קטורת ריחנית בחדר. הרבי הדגיש כי פעולה זו איננה רק יצירת "אווירה מרגיעה", אלא זוהי עבודה זרה טיפוסית לכל דבר, שכן הקטרת קטורת היא מאופני העבודה המובהקים של עבודה זרה.

דוגמה נוספת שנכתבה ביומנו של הפרופסור, נוגעת ל"תנועות ההרגעה" של הראש שנדרשו המתרגלים לבצע. הרבי הסביר שיש הבדל אם תנועת הראש נעשית מצד לצד (ימינה ושמאלה) - הרי שזה עוד ניחא; אך אם התנועה הקצבית נעשית מלמעלה למטה, הרי שזוהי "השתחויה" וקידה אופיינית. גם טכניקה נוספת שבה התבקשו המטופלים לבהות בבואתם במראה כדי ולעשות תנועות עם הראש - הוגדרה על ידי הרבי כעבודה זרה טיפוסית.

הרבי לא הסתיר את דאגתו העמוקה מהתופעה. הוא התריע כי ניסיון להכניס את השיטות הללו תחת מעטה של "כשרות" - עלול להביא חורבן על אלפי נשמות של צעירים יהודים.

כדי להמחיש את גודל הסכנה הטמונה בשיטת המוח של הכתות הללו, סיפר הרבי לפרופסור על מקרה טרגי שהתרחש באנגליה - שם פעלו באותה עת אלפי חסידי ה"גורואים" - שבו ילדה יהודייה שנישבתה בקסמיהם שרפה את עצמה למוות. המקרה, ציין הרבי, הושתק לחלוטין בעיתונות הבריטית, אך הוא מוכיח באופן מחריד כיצד העבודה הזרה הזו אינה רק סכנה רוחנית לנשמה, אלא סכנה פיזית של ממש לגוף.

באותה יחידות, הפרופסור הזכיר גם רופא פסיכיאטר ירושלמי שעסק ב"קירוב", אשר נהג על פי שיטות המזרח, וטען כי בשלבים הראשונים של ההתקרבות ליהדות, עדיף שלא ללמד את הצעירים הלכות הנוגעות לקדושת וטהרת המשפחה, כדי "לא להפחיד אותם".

הרבי הגיב בחריפות לגישה פשרנית זו, וראה בכך הטעיה והובלת בעלי תשובה בדרך

שקר. הרבי אף קישר באופן אסוציאטיבי גישה זו של טשטוש ההלכה ל"התחשבות בנפש", לתנועה באמריקה שהחלה לדרוש באותם ימים "זכויות חופש מלאות" לנטיית הפוכות. הרבי שלל בתוקף את טענת אותם מצדדים שטענו כי מדובר במצב "מולד", ואמר משפט עוצמתי: אילו מצב זה אכן היה מולד ובלתי נשלט, הרי שהתורה מעולם לא הייתה קובעת עליו עונש כה חמור, שכן התורה אינה מענישה אדם על דבר שאין לו בחירה לגביו!

דיפלומטיה חסידיית, "שלא ידעו שזה קשור לחב"ד"

לאחר שהרבי הבהיר לפרופ' ברנובר בצורה החד-משמעית ביותר את הסכנה הרוחנית והפיזית הטמונה בשיטות המדיטציה המזרחית ("עבודה זרה"), עלתה השאלה המעשית: כיצד עוצרים את הסחף? איך מונעים מאותם גורמים דתיים, שאימצו את השיטות הללו, מלהמשיך ולהפיץ אותן בקרב צעירים יהודים במסווה של "רפואת הנפש כשרה"?

לצד העידוד להצטיינות מדעית, הרבי גילה מעורבות חדה גם בהגנה על זכויותיו של המדען החסידי במובן המסחרי והקנייני. מתוך רישומי היחידות מתברר כי הרבי דאג שפרופ' ברנובר יגן על הקניין הרוחני של הפטנטים שלו מפני ניצול.

באותה יחידות מאלול תשמ"ב, לאחר שהרבי קבע כי הכרחי למנות רב שיבחן את הטכניקות הללו ויפסול אותן הלכתית, ברנובר שאל את הרבי: "האם צריך שהרב שיבדוק את הטכניקות הללו יהיה מאנ"ש, חסיד חב"ד?"

תגובתו של הרבי הייתה החלטית: בשום אופן לא! הרבי נימק זאת בשתי סיבות מהותיות. ראשית, רבנים מחב"ד, בהיותם מעורים בעולמה של חסידות, אינם מכירים או מבינים את השפה והדקויות של שיטות המזרח הרחוק. הסיבה השנייה הייתה - שאסור בשום אופן שייודע בציבור שהפיקוח והבדיקה קשורים לחב"ד או לרבי. הרבי צפה בדיוק כיצד תגיב דעת הקהל.

אם חב"ד תצא למערכה פומבית נגד המדיטציה, מיד תקום התנגדות. הציבור, וחוגים דתיים אחרים, יאשימו את הרבי ואת חב"ד בשמרנות ובקיצוניות, ויפסלו את הביקורת רק משום ש"חב"ד שוב אוסרים

הכל". הרבי אף הזכיר במרירות מסוימת מקרים מהעבר, שבהם מאבקים צודקים למען קדושת ישראל (כמו הדרישה ל"גיר כהלכה") נוצלו על ידי גורמים אינטרסנטיים כדי לנגח אותו ולהאשים אותו בכך שהוא "גורם לקיטוב".

אם כן, מי האיש המתאים למשימה? שאל ברנובר.

הרבי שירת לפרופסור "פרופיל" מדויק של הרב הדרוש: עליו להיות מן מהרבנים הצעירים, שמסוגל להבין את דקויות הנושא, אורתודוקסי לחלוטין, בעל השפעה ופופולריות, וחשוב מכל - כזה שאינו נתפס כ"חב"דניק רשמי".

הרבי אף נקב בשם ספציפי: "האם אתה מכיר את הרב ישראל מאיר לאו?" (אז רבה של נתניה) שאל את ברנובר. זה האחרון השיב בחיוב, והרבי ציין כי הרב לאו הוא רב פעיל הנהנה מסמכות ציבורית רחבה, ובעל השפעה. הרבי אף התבטא בחיוב, כי חמוי של הרב לאו (הרב יצחק ידידיה פרנקל ע"ה, רבה של תל אביב) מחשיב את עצמו כחב"דניק, ואילו הרב לאו עצמו מחשיב את עצמו כ"חצי או רבע חב"דניק"... בכל מקרה, הבהיר הרבי, פנייה אליו או לרבנים כמוהו (המחפשים להשפיע בסוגיות ציבוריות בוערות) לבחון את שאלת המדיטציה, תתקבל בברכה ולא תסורב, והיא זו שתביא את הפתרון הציבורי הנכון.

כדי להמחיש את הקושי למצוא דמויות רבניות שישכילו לשלב בין הבנה רפואית-מדעית לבין פסיקה הלכתית תקיפה בנושא כה מודרני, שיתף אותו הרבי באכזבה שחוה בעבר.

הרבי סיפר שניסה לערב בנושא זה את אחד מחשובי הרבנים שנחשב לסמכות עולמית מובילה בתחום האתיקה הרפואית וההלכה. לכאורה, הוא היה האדם המושלם לחקור לעומק את ההשפעות הפסיכיאטריות וההלכתיות של שיטות המדיטציה. אלא שבמקום לערוך תחקיר הלכתי מעמיק, בחר אותו רב להתייעץ עם פסיכיאטר קשיש, שמבחינתו פטר את עניין המדיטציה כולו כ"שרלטנות" ו"שטויות", וקבע שאין צורך לעשות דבר נגד התופעה.

סיפור זה חושף עד כמה כאב לרבי לראות אנשי תורה ומדע שמקלים ראש בסכנות רוחניות מודרניות ופוטרים אותן כ"שטויות", במקום לרדת לשורש הבעיה ולהציל נשמות יהודיות מטמיעה בעבודה זרה.

דיפלומטיה מזהירה מאלי ויזל ועד השגריר המצרי

כפרופסור בעל שם עולמי העומד בראש

פרופסור ברנובר נואם
בהתוועדות י"ט כסלו בכפר חב"ד

בשל כך, הרבי לא הותיר את סוגיית ההדפסה ליד המקרה. מהרישומים ביומן עולה פעם אחר פעם הוראה ביטחונית קפדנית. באחת היחידויות, כאשר הציג הפרופסור את תוכניות ההוצאה לאור והמשלוחים, הנחה הרבי מראש להוציא לאור את הספרים באופן כזה, שאפשר יהיה לתלוש את דף השער ולשלוח לרוסיה, הרבי הבהיר שיש לדאוג באופן יזום וטכני שהכריכות ודפי השער יהיו קלים לתלישה, כדי שלא יישאר זכר לא לשנת ההוצאה ולא לשם ההוצאה לאור. המטרה הייתה להקשות על הבולשת הסובייטית לאתר את המקור והזמן של הדפסת הספר, ובכך להגן על הפעילים.

אך ככל שהתחכמו המבריחים, כך הקשיחו השלטונות במוסקבה את הבדיקות במכס. ביחידות שהתקיימה בתמוז תשמ"ב, עלתה שאלת המשך הברחת סדרות הספרים לרוסיה. "האם זה יצליח לעבור לרוסיה?" התעניין הרבי. על פי הרישומים, הפרופסור השיב כי גם אם מסירים את הכריכה, כפי שהורה הרבי בעבר, המכס מתחיל להחרים זאת. הפתרון היצירתי שעלה ונדון ביחידות, היה להדפיס את הטקסטים היהודיים על גבי "נייר סיגריות" - נייר דקיק וקל במיוחד - כדי לצמצם באופן דרסטי את נפח ומשקל המשלוח, מה שיאפשר להסליק אותו אל מעבר לגבולות המעצמה האדומה.

מעבר להנחיות הטכניות, הרבי ניהל את כל המערך החשאי של חב"ד בברית המועצות. מתוך רשימות היחידות (משנת תש"מ) עולה כי הפרופסור דיווח לרבי על התפתחות הפעילות היהודית בקרב המסורבים במחירת, והרבי הגיב בהוראה ששיקפה את שיטת הפעולה השקטה: הרבי קבע כי אין טעם להקים מסגרת רשמית ברוסיה. במקום זאת, ההוראה הייתה: עדיף פשוט לתת כסף לפעילים ברוסיה.

כשהפרופסור היסס באחת ההזדמנויות

ולגייס לטובת המאבק את הסופר היהודי המפורסם, ניצול השואה אלי ויזל. היו עסקנים שונים שיעצו להתרחק מוויזל, בטענה שהוא מחפש (וחולם) לקבל את פרס הנובל בעצמו.

תגובתו של הרבי לטיעון צרות-העין הזה הייתה חדה ורוויית סנגוריה עצומה על נשמה יהודית. הרבי תהה: "מדוע לא היה צריך [לערב אותנו]? להפך!" הרבי הגדיר את ויזל במילים "ידיד ליובאוויטש", שהופיע ונשא דברים בכנסים של חב"ד. ולגבי הטענה העסקנית שוויזל רודף כבוד ומחפש לקבל פרס - אמר הרבי משפט מחץ: "קנאת סופרים תרבה חכמה, ובפרט שהוא לא יכול להגיש את עצמו, ולכן זה לא מפריע".

ניהול המערך החשאי של חב"ד בברית המועצות

כאשר הגיע פרופסור ברנובר ליחידות אצל הרבי בשנות הלמ"דים והממ"ם, הוא לא נשא עמו רק את תארו האקדמיים, אלא גם - ואולי בעיקר - את גורלם של מיליוני יהודים שנותרו כלואים מאחורי מסך הברזל הסובייטי. עמותת "שמ"ר" שהקים לא הסתפקה בהפצת יהדות לעולים בארץ ישראל, אלא הקימה מערך הדפסה משוכלל שהפיק ספרי יסוד ביהדות, שתורגמו לרוסית, במטרה להבריחם לתוך ברית המועצות גופא.

מתוך יומני היחידות, נחשפת מעורבותו יוצאת הדופן של הרבי לפרטי הפרטים המבצעיים של ההברחות הללו. בראש מעייניו של הרבי לא עמדה רק הפצת התורה, אלא קודם כל ולפני הכל - "פיקוח נפש" וביטחונם הפיזי של מקבלי הספרים. הק.ג.ב הרוסי ניהל באותן שנים ציד חסר רחמים אחר כל סממן יהודי, והחזקת חומרים מודפסים בעלי אופי דתי או ציוני, ובוודאי כאלו שהודפסו במערב, עלולה הייתה לעלות בשנות מאסר ארוכות בגולאג הסיבירי.

ארגון אקדמאים, פרופ' ברנובר מצא עצמו תדיר בצמתים רגישים של דיפלומטיה בינלאומית ופוליטיקה. מתוך יומני היחידות שלו, נחשפת הדרכתו של הרבי כיצד לנווט בסבך הפוליטי הזה - לא מתוך פחד או התבדלות, אלא מתוך ניצול פרגמטי של כל קשר אפשרי לטובת עם ישראל וארץ ישראל. באחת היחידויות התייעץ הפרופסור עם הרבי האם ראוי שישתתף בכינוס גדול בבוסטון שאליו הוזמן. הסיבה להתלבטות הייתה נוכחותו הצפויה של שגריר מצרים בארה"ב. באותם ימים (סוף שנות הלמ"דים - תחילת הממ"ם), היחסים הפוליטיים והדיפלומטיים היו מתוחים מאד, וברנובר חשש מההשלכות של הופעה משותפת לצד נציגות מצרית רשמית.

תגובתו של הרבי הייתה מפתיעה. הרבי דחה לחלוטין את רעיון ההחרמה, ואמר שאין שום ספק שעליו להשתתף, ויתרה מזו - אין מה לפחד מהשגריר המצרי. הרבי ציין כי אותו שגריר נחשב לאדם הגון, שאף הציל בעבר בני ערובה. מתוך ראייה אסטרטגית הסביר הרבי, כי יצירת קשר עם השגריר עשויה להיות אף לתועלת, למשל בהפעלת השפעה וקשרים בכל הנוגע לדיונים הפוליטיים על עתיד יהודה ושומרון. בנוסף, הרבי העיר בחיוך מציאותי, שהרי לא הפרופסור הוא זה שהזמין את השגריר, אלא האוניברסיטה המארגנת, ולכן עליו פשוט "לנצל את הנוכחים ואת יחסי הציבור" לטובת מטרותיו.

הפרגמטיות הזו כלפי אנשי ציבור, גם כשמניעיהם אינם טהורים לחלוטין, באה לידי ביטוי גם ביחידות אחרת, שהתקיימה במוצאי שבת, כ"ב בכסלו תשמ"ב.

באותה תקופה, במקביל למרוץ לקבלת הכרה אקדמית, פעל הפרופסור נמרצות בזירה הדיפלומטית למען עולי רוסיה. לקראת אחת המשלחות הבינלאומיות (שכנראה כללה פניות לא"ם), הוצע לערב

אפילו מדענים גויים מכירים כבר בכך שמהו בעולם השתנה, ושאי אפשר להמשיך כך הלאה. הטבע והדומם צועקים: 'משיח עכשיו!'

בכירים בעולם. "כשהם מדברים איתך", הסביר הפרופסור מנסיונו המריר, "אתה חש שרק 5 אחוזים מתשומת הלב שלהם נתונה לך. 95 אחוזים מהזמן הם חושבים על העניינים שלהם, על הפוליטיקה שלהם ועל התפקיד שלהם".

"אבל אצל הרבי", תיאר פרופ' ברנובר את החוויה המטלטלת מהיחידות, "ראיתי שהוא מדבר על יהודי זקן או אישה הנמצאים אי שם 10,000 מייל ממנו, בסיביר הרחוקה, ושום דבר אחר בעולם לא קיים באותו רגע! קיימים רק היהודי הזה, והאהבה של הרבי. והאהבה הזו כל כך חזקה, שממש אפשר לחוש את החמימות שלה בתוך החדר".

"הטבע זועק משיח" - אמונה בהירה כשמש

לאורך כל שנות הקשר של פרופסור ברנובר עם הרבי, מתגלה קו השקפתי עקבי אחד: הרבי אינו מתנצל בפני המדע, אינו מנסה "לעדן" את ההלכה כדי שתתאים לרוח התקופה, אלא מעמיד את האמת האלוקית כעובדה היחידה עליה נשען העולם. התורה היא המציאות; הטבע הוא רק לבוש.

הראייה הזו של הרבי - שבה "הסתכל באורייתא וברא עלמא", ושהמציאות סביבנו נגזרת ממילות התורה - ליוותה את פרופ' ברנובר לאורך כל שנות עבודתו המדעית והציבורית. היא זו שעמדה בבסיס ביטחונו העצום בנבואותיו של הרבי, גם כאשר הן נראו מופרכות לכל פרשן מערבי או מדען.

כפי שסיפר באחד מנאומיו, הרגע שבו

לגבי השימוש בכספי ציבור להוצאות הדרך של פעילויות מעין אלו, הרבי הסביר לו שכאשר נוסעים בשליחות, לא צריך להתבייש לקחת כסף עבור הוצאות. כדי להמחיש זאת, הרבי סיפר לו על חסיד עשיר בשם גוראריה, שכאשר נשלח פעם לפטרבורג לצורך שתדלנות, הוא לא התבייש לקחת מהקופה 25 רובל להוצאות הדרך, למרות שהוא עצמו היה מביא לליובאוויטש אלפי רובלים! המסר היה ברור: שליחות של מצווה והצלה איננה פילנתרופיה אישית, אלא עניין ציבורי קדוש, ויש לפעול בו במקצועיות ובמסירות כאחד.

אכפתיות נדירה בין גלקסיות למיקרוגל

כאשר מדען בכיר שעוסק באנרגיה סולארית, פיזיקה קוונטית ומאבקים בקרמלין, נכנס לחדרו של נשיא הדור, מצופה שהשיח יישאר ברומו של עולם. אולם, הקריאה ביומני היחידות של פרופסור ברנובר חושפת את המעבר החד, הטבעי והאנושי כל כך של הרבי מניהול מאבקים אסטרטגיים עולמיים - לדאגה אבהית עד לפרטים השגרתיים ביותר בחייו של החסיד.

ביחידות שנערכה באלול תשמ"ב, בתום דיון נוקב אודות סכנות המדיטציה המזרחית, שינה לפתע הרבי את כיוון השיחה, ושאל את הפרופסור שאלה פשוטה, כזו שיכולה להישאל רק על ידי אב לבנו: האם קנית מתנה לאשתך?

ברנובר, ככל הנראה מופתע בעצמו, רשם ביומנו את תשובתו הקצרה והכנה: הזמנתי מיקרוגל.

הרבי המשיך ודרש בשלומה של רעייתו של הפרופסור, התעניין האם היא עוסקת במשק הבית (ותשובת הפרופסור: אכן כן, אך העבודה קשה מאוד), ואף הוסיף הנחיה ברורה שיש לדאוג שהיא תהיה עסוקה בעשייה חיובית. הרבי גילה בקיאות והערכה כלפי עבודתה, ציין כי היא פועלת רבות בהיעדרו של בעלה.

ההתעניינות הלבבית הזו לא פסחה על בנם דניאל שי', שהחל אז לגדל זקן ולחבוש כובע חסידי. הרבי שאל ברגישות על יחסה של האם לכך. הפרופסור השיב שאשתו מתמודדת עם זה בסובלנות יחסית, אך הרבי ביקש לדעת יותר: האם היא לא התנגדה לכך שהבן נשאר ללמוד בניו יורק לאורך חודש תשרי? הפרופסור הודה שאכן זה לא היה פשוט. בתגובה, הרבי העניק ברכות חמות, והתעניין היכן בדיוק מתאכסן הבן בברוקלין.

פרופ' ירמיהו ברנובר עצמו העיד, בנאום שנשא לימים ב'היכל מנחם', על סוד חלוקת הקשב הזו של הרבי מלך המשיח. הוא תיאר כיצד, בהיותו מדען שחולץ ממסך הברזל, נפגש עם ראשי ממשלות, נשיאים ושגרירים

ראה את עוצמת הנבואה הזו בפעולה, התרחש בניסן תשמ"ה. "הרבי הורה לי להתקשר למסורבים ברוסיה ולהגיד להם שהמצב ישתנה בקרוב וכולם יוכלו לצאת", שחזר. "זה היה שבוע בלבד אחרי שגורבצ'וב נכנס לקרמלין. עיתוני העולם כתבו אז שהוא יהיה גרוע אף יותר מקודמיו. כשמסרתי לאנשים שם את דברי הרבי, חלקם חשבו שזה הזוי... רכב ק.ג.ב. עמד ליד דלתם יום ולילה". הרבי, כידוע, לא נרתע והורה לו למסור להם שזה ייקח קצת זמן, אבל שיהיו בטוחים בביטחון מלא. והנה, המציאות ההיסטורית אימתה כל מילה של הרבי למול עיני כל העולם.

מתוך האמונה המוחלטת הזו במילותיו של הרבי, הפך הפרופסור לפיזיקה לאחד הדוברים הרהוטים והנלהבים ביותר של בשורת הגאולה. עבורו, אמונת משיח לא הייתה סמל מעורפל עתידי, אלא עובדה מדעית ומציאותית הכרחית לקיומו של העולם.

פרופ' ברנובר הדגיש, כי לא רק התורה זועקת "משיח", אלא אפילו הטבע עצמו. במוחו האנליטי הוא ניתח את מצב העולם: "הדומם נמצא במצב כזה שהוא לא יכול להמשיך כך... ההתחממות הגלובלית, החורים באוזון - אלו סכנות מוחשיות שמעולם לא היו קודם בדרכי הטבע, ואין מהן מוצא. אפילו מדענים וגויים מכירים כבר בכך שמהו השתנה, ושאי אפשר להמשיך כך הלאה. הטבע והדומם צועקים: 'משיח עכשיו!'"

באחד מנאומיו התעכב פרופסור ברנובר בשאלה שהדירה את מנוחתו של כל חסיד: אם העולם כבר מוכן, וכל התהליכים כבר קרו - כיצד טרם זכינו להתגלות המלאה של הרבי מלך המשיח?

תשובתו של איש-המדע הייתה תובעת ומהדהדת: הפער טמון בחושים שלנו. בטבע האנושי להאמין במה שהוא רואה ושמע. אך התורה לימדה אותנו שהחושים הפיזיים עלולים להטעות. "כל אחד מאמין באמונה שלמה שהשמש תזרח מחר בבוקר", הכריז ברנובר, "אבל אנחנו הרי אומרים שהעולם הגשמי שאנו מסתמכים עליו הוא הרי רק תוצר של 'הסתכל באורייתא'. אמת יכולה להיות רק בתורה. ואם התורה היא האמת היחידה, ואם נשיא הדור אומר שמישיח כבר כאן - הרי אמת גדולה מזו לא יכולה להיות".

את נאומו סיים בקריאה: "למה לא נצטרך להאמין בדברי התורה פי אלף ומיליון מונים יותר מדבר שראינו או שמענו? לפחות שיהיה לנו אותו ביטחון ואותה אמונה בזה שמישיח כבר כאן, כפי שיש לנו בזה שהשמש תזרח מחר. ואני חושב שאם נגיע לדרגה הזו, בוודאי שיעברו רק כמה שניות עד שמישיח יבוא בפועל ממש!".